

travelbook

Umbria Marche Abruzzja

Bezdroża

ERGO
HESTIA

Tekst: Beata i Paweł Pomykałscy

Redaktor prowadzący: Paweł Sondej

Redakcja: Agnieszka Muzyk

Skład: Magdalena Kocińska

Okładka: materiały graficzne zostały wykorzystane za zgodą stock.adobe.com

Zdjęcia: stock.adobe.com, shutterstock.com

Źródło pochodzenia danych kartograficznych: OpenStreetMap.org

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 2309863

e-mail: bezdroza@bezdroza.pl

www: bezdroza.pl (księgarnia internetowa, katalog książek)

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:

bezdroza.pl/user/opinie/beumbr

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie I

ISBN: 978-83-289-1910-5

Copyright © Helion S.A., 2025

Kup książkę

Poleć książkę

Oceń książkę

Księgarnia
internetowa

Lubię to!
Nasza społeczność

Spis treści

■ ATRAKCJE UMBRII.....6

■ INFORMACJE

KRAJOZNAWCZE..... 17

Umbria19

Smaki Umbrii 24

Marche 26

Smaki Marche 30

Abruzja 32

Smaki Abruzji..... 34

■ PERUGIA..... 37

Katedra San Lorenzo 40

Fontanna Maggiore 42

Palazzo dei Priori..... 43

Sala dei Notari 43

Sala della Vaccara 44

Sala dell'Udienza 44

Galeria Narodowa Umbrii..... 45

Rocca Paolina..... 47

Studnia Etruska..... 47

Akwedukt..... 48

Kaplica San Severo 49

Brama Etruska 49

Bazylika San Domenico 50

Bazylika San Pietro.....51

Kościół San Michele Arcangelo ..52

■ UMBRIA.....53

Asyż..... 54

Bazylika św. Franciszka 54

Katedra San Rufino..... 56

Kościół Santa Clara..... 57

Bazylika Santa Maria degli

Angeli 57

Eremo delle Carceri 57

Spello 58

Trevi 59

Spoletto..... 60

Rzymski teatr 60

Piazza del Mercato.....61

Katedra Santa Maria Assunta..61

Ponte delle Torri..... 62

Rocca Albornoiana 63

Bazylika San Salvatore 63

Nursja 65

Terni..... 66

Cascata delle Maromore 67

Narni 68

Todi 69

Kościół San Fortunato 69

Palazzo del Popolo..... 70

Katedra Santissima

Annunziata70

Kościół della Nunziatina..... 72

Santa Maria

della Consolazione 72

Orvieto 74

Studnia św. Patryka..... 74

Ulice w centrum..... 76

Palazzo del Capitano

del Popolo..... 76

Kościół San Domenico.....77

Palazzo Comunale.....77

Pozzo della Cava 78

Kościół San Giovenale 78

Duomo Santa Maria

Assunta 79

Città della Pieve81

Jezioro Trazymeńskie81

Gubbio 82

■ MARCHE87

Ankona..... 89

Piazza del Plebiscito.....	89
Piazza della Repubblica i okolice	90
Chiesa Il Gesù	91
Katedra San Ciriaco	92
Łuk Trajana	92
Lazaretto	93
Nabrzeże portowe	93
Riviera del Conero	94
Abadia San Pietro al Conero	94
Sirolo	95
Numana i Portonovo	95
Castelfidardo.....	96
Loreto	97
Macerata	99
Tolentino.....	102
Jesi	104
Senigallia	106
Corinaldo	108
Fano	108
Pesaro	111
Rocca Costanza	111
Katedra Santa Maria Assunta	112
Palazzo Mosca	113
Palazzo Ducale	113

Muzeum Rossiniego	114
Kompleks Oliveriana	114
Muzeum Officine Benelli	115
Urbino	116
Cytadela Albarnoz	116
Dom Rafaela	117
Katedra Santa Maria Assunta	117
Palazzo Ducale	118
Kościół San Bernardo	120
Gradara	121
Ascoli Piceno	122
Piazza del Popolo	122
Piazza Roma	123
Offida	124
Ripatransone	125
Riviera delle Palme	126
San Benedetto del Tronto ...	126
Grottamare	127
Monteprandone	127
Acquaviva Picena	128

■ ABRUZZA	129
Pescara	130
Piazza della Rinascita	130
Chiesa del Sacro Cuore di Gesù	130

Bazylika della Madonna dei Sette Dolori	131
Katedra San Cetto	131
Costa dei Trabocchi	132
Ortona	134
San Vito Chietino	135
Fossacesia	136
Vasto	137
Chieti	140
Loreto Aprutino	142
Teramo	144
L'Aquila	147
Piazza del Duomo	147
Piazza Palazzo	148
Bazylika San Bernardino	148
Narodowe Muzeum Sztuki XXI wieku	149
Bazylika Santa Maria di Collemaggio	149
Fontana delle 99 Cannelle ..	149
Fort Spagnolo	150
Gran Sasso d'Italia	151
Calascio	154
Ratowanie Santo Stefano di Sessanio	156
Capestrano	158
Celano	158
Sulmona	159
Piazza Garibaldi	159
Katedra San Panfilo	159
Akwedukt	160
Kompleks Santissima Annunziata	161
Opactwo Santo Spirito al Morrone	161
Pacentro	162
Scanno	163
Lago di Scanno	164
Park Narodowy Maiella	164
Grotta del Cavallone	165
Grotte di Stiffe	165
Eremo di Santo Spirito	165
Roccascalegna	166

■ INFORMACJE PRAKTYCZNE	169
Jak dotrzeć do Umbrii, Abruzji i Marche	170
Komunikacja publiczna	170
Podróżowanie samochodem...	171
Godziny otwarcia	174
Lokale gastronomiczne	174

ATRAKCJE

Umbrii

Perugia

Stolica Umbrii jest najprawdziwszą turystyczną perłą, ale nadal mało znaną. Przyciąga niezwykle pięknym położeniem, kilkoma spektakularnymi budowlami z epoki średniowiecza, a także atmosferą miasta tętniącego życiem.

➡ Zob. s. 37.

Asyż

Urokliwe miasto, pełne harmonijnej kamiennej zabudowy. Zachwyca bazylika św. Franciszka, słynąca z relikwii tego zakonnika, ale przede wszystkim z przepięknych średniowiecznych fresków. Samo miasteczko składa się z plątaniny wąskich ulic i placów oraz licznych kościołów.

➡ Zob. s. 54.

Cascata delle Marmore

Wodospad, będący największą atrakcją przyrodniczą Umbrii, w rzeczywistości jest... dziełem człowieka i wielkim osiągnięciem hydrograficznym, a jego historia sięga czasów starożytnych! Ma imponujące 165 m wysokości i spada w dół z potężnym hukiem.

➡ Zob. s. 67.

Santa Maria della Consolazione w Todi

Budowla zadziwiająca z kilku powodów: zachwycających proporcji, smukłej bryły zwieńczonej okrągłą kopułą, idealnie symetrycznego planu centralnego, a także potęgującego wrażenie harmonii identycznego wyglądu niemal wszystkich ścian.

➡ Zob. s. 73.

Kup książkę

Orvieto

Klimatyczne miasto z piękną zabudową, założone przez Etrusków na tufowej skale. Koniecznie trzeba zajrzeć do katedry, w której dostrzec można wpływy głównych świątyń Sieny i Florencji. Najbardziej fascynującym zabytkiem jest natomiast niepowtarzalna studnia św. Patryka, wydrążona kilkadziesiąt metrów w głąb ziemi.

➡ Zob. s. 74.

Poleć książkę

Asyż

Jest to miasto odpowiednie dla każdego. Osoby religijne znajdą tu chwile uniesienia w bazylice św. Franciszka, w której przechowywane są relikwie założyciela zgromadzenia franciszkanów. Miłośnicy sztuki doznają w tym kościele nie mniejszych uniesień, podziwiając niesamowicie piękne malowidła, w tym dzieła autorstwa samego Giotto. Osoby lubiące zwiedzać też nie będą zawiedzione, bo jest tu sporo innych świątyń (włącznie z zachowaną fasadą starożytnej świątyni Minerwy), a także zamek i ratusz. Zachwyceni będą nawet ci, którzy nie przepadają za intensywnym eksplorowaniem – jednorodna zabudowa z jasnego kamienia, klimatyczne zaułki i mnóstwo intensywnie zielonych roślin na ulicach spodoba się każdemu. A na deser można sobie

zaserwować podziwianie pięknej miejskiej panoramy z nieodległego punktu widokowego.

■ BAZYLIKA ŚW. FRANCISZKA

Zachodni kraniec wzgórza, na którym położony jest Asyż, zajmuje najcenniejszy zespół budowli w mieście, a zarazem jedno z najważniejszych miejsc pielgrzymkowych na świecie. Zwiedzanie XIII-wiecznej bazyliki św. Franciszka najlepiej rozpocząć, przechodząc pod łukiem kończącym Via Frate Elia. Trafiamy wówczas na obszerny, otoczony krużgankami dolny plac św. Franciszka, którego przeciwległa strona zamknięta jest oształmającą romańsko-gotycką świątynią o wykwintnej architekturze. W rzeczywistości składa się ona z dwóch kościołów, dolnego i górnego.

■ Bazylika św. Franciszka

■ Panorama Asyżu

Warto zacząć od dolnej części. Po wejściu przez wielki gotycki podwójny portal znajdziemy się w przedsionku, a na wprost ukaże się nam kaplica św. Katarzyny, zamykająca całość. Najciekawsza część znajduje się po lewej stronie – jest to nawa główna, do której dostawiono szereg kaplic. Ona zaprowadzi nas do szerokiego transeptu, gdzie na jego skrzyżowaniu z nawą ustawiony jest ołtarz, pod którym znajduje się grób św. Franciszka. Jest to najważniejsze miejsce całego kompleksu.

We wnętrzu znajdują się zachwycające freski przedstawiające sceny z życia Chrystusa (zwłaszcza jego męki) oraz św. Franciszka. Są dziełem jednego z największych reformatorów malarstwa, czyli Giotto, będącego wtedy jeszcze uczniem Cimabuego. Jedno z malowideł przedstawia tronuującą Matkę Boską z Dzieciątkiem w otoczeniu czterech aniołów, a po prawej stronie widoczna jest postać św. Franciszka przyglądającego się tej scenie. Jest to najstarsze przedstawienie

tego świętego datowane na 1280 r. Ponad ołtarzem w podzielonym na cztery pola sklepieniu znajdują się malunki tego artysty przedstawiające cztery cnoty zakonu franciszkańskiego, w absydzie za ołtarzem są stalle, a XVII-wieczny fresk ponad nimi przedstawia Sąd Ostateczny.

W dolnym kościele odnaleźć też można jedno z najciekawszych poloników z czasów średniowiecza – cofając się od ołtarza o jedno przęsto, w nawie głównej, po lewej stronie dojrzymy płytką wnękę poprzedzoną rozbudowaną balustradą – jest to kaplica poświęcona św. Stanisławowi, polskiemu biskupowi. W tuku sklepienia wnęki przedstawione są dwie sceny: męczeńska śmierć św. Stanisława i wskreszenie Piotrowina. Krakowski święty został upamiętniony w tym miejscu, ponieważ to właśnie w Asyżu miała miejsce jego kanonizacja.

Z transeptu dolnego kościoła schody prowadzą do późniejszego kościoła górnego. Budynek jest znacznie wyższy niż dolny, ma duże okna, jest więc dobrze

oświetlony, a cykl malarski na jego ścianach jest monumentalnych rozmiarów. W kościele górnym nie ma kaplic bocznych. Po wyjściu przez ścianę wschodnią, u której szczytu jest ogromna rozeta, znajdziemy się na górnym placu św. Franciszka – jest to głównie rozległy trawnik. Jeśli odejdziemy dalej, to ukaże się nam przepiękny widok na fasadę górnej bazyliki i zielony, umbryjski krajobraz wokół.

i **Basilica San Francesco**
www.sanfrancescoassisi.org

Po opuszczeniu tego wyjątkowego kompleksu sakralnego zagubimy się w gąszczu uroczych uliczek, aż dotrzemy do Piazza del Comune, czyli głównego placu Asyżu, przy którym stoi kilka ciekawych obiektów: XIV-wieczny **Palazzo**

dei Priori, obecnie siedziba władz miasta, **kościół Santa Maria sopra Minerva**, wybudowany w XVI w., ale wykorzystujący fasadę z sześcioma korynckimi kolumnami i mury starożytnej świątyni z I stulecia, a na lewo od niego XIII-wieczny **Palazzo del Capitano del Popolo**.

■ KATEDRA SAN RUFINO

Wielkie sakralne dziedzictwo Asyżu reprezentuje także katedra św. Rufina, która powstała w miejscu zamęczenia tego świętego w III w. Budowa obecnej świątyni utrzymanej w stylu romańskim ruszyła w 1140 r. Przyjmuje się, że to właśnie tutaj w 1182 r. ochrzczono św. Franciszka, a 11 lat później św. Klarę. Podobno odkryła ona powołanie po wystuchaniu kazania Franciszka właśnie w tej świątyni.

■ Porcunkula w Bazylice Santa Maria degli Angeli

We wnętrzu tego kościoła nadal można podziwiać chrzcielnicę.

■ BAZYLIKA SANTA CLARA

Domknięcie tej opowieści stanowi bazylika św. Klary, znajdujący się na Piazza Santa Chiara. Jest to XIII-wieczna budowla w stylu gotyckim z fasadą z pasów białego i różowego kamienia oraz ozdobioną dużą rozetą. W środku na sklepieniu zachowały się freski z XIII i XIV w. Warto też zajrzeć do Kaplicy Ukrzyżowania oraz Kaplicy Najświętszego Sakramentu.

■ BAZYLIKA SANTA MARIA DEGLI ANGELI

Kolebkę zakonu franciszkańskiego i całego ruchu znajdziemy jednak poza centrum Asyżu, za stacją kolejową. Bazylika Matki Bożej Anielskiej to barokowa świątynia zbudowana w latach 1569–1679 w celu ochrony malutkiego średniowiecznego kościółka Porcunkula (łac. częsteczką). To w nim św. Franciszek po raz pierwszy głęboko się modlił, tu też zmarł, a po jego śmierci świątynia stała się pierwszym miejscem jego kultu. Bazylika jest monumentalnym kościołem, kryjącym w sobie małą kaplicą pokrytą gotyckimi malowidłami.

■ EREMO DELLE CARCERI

Poza miastem, na zielonym wzgórzu Monte Subasio, znajduje się – jakby nieco ukryta przed światem – mistyczna

■ Jeden z fresków Giotto w bazylice górnej

pustelnia Eremo delle Carceri (carceri oznacza „miejsce odosobnienia”). Warto się tu wybrać, by odetchnąć od zgiełku Asyżu, zanurzyć się w gęstej zieleni i poczuć spokojną, uduchowioną atmosferę. Zgodnie z tradycją ten zaciszny zakątek został подарowany św. Franciszkowi przez benedyktynów w 1215 r., a najbardziej niezwykłym miejscem jest grotta, w której duchowny oddawał się modlitwom i medytacjom.

■ REWOLUCYJNY GIOTTO

Giotto di Bondone urodził się w rolniczej rodzinie, na głębokiej prowincji w Toskanii. Później był uczniem Cimabuego, u którego poznał tajniki malarstwa. Początkowo pracował w Rzymie, a następnie w Asyżu, gdzie w nowo budowanym kościele św. Franciszka namalował wspinałkę freski i na stałe zapisał się na kartach historii sztuki. Kolejne jego arcydzieło powstało w Padwie, w kaplicy Scrovegnich. Później przyszedł czas na Florencję – dostał zlecenia z katedry i kościoła Santa Croce. Tworzył z rozmachem. Do historii przeszedł jako ten, który dokonał rewolucji w malarstwie, m.in. poprzez wprowadzenie trójwymiarowości i nadawaniu postaciom większego realizmu niż to czyniono wcześniej. Przeglądając się namalowanym przez niego osobom, możemy nawet odgadnąć ich uczucia. Dzięki temu Giotto został uznany za prekursora naturalizmu, choć jeszcze nie uwolnił się całkowicie spod wpływów bizantyjskich. Zmarł we Florencji w pełni siły w 1337 r.

Spello

Na południowym zboczu góry Subasio leży malutkie i pełne uroku Spello. Zachwyca malowniczym położeniem oraz kilkoma ciekawymi zabytkami. Zachowały się tu mury obronne z monumentalną rzymską **Porta Venere** oraz XIII-wieczny **kościół Santa Maria Maggiore** z freskami Pintoricchia z początku XIV w. Ale to nie one zapewniły miastu rozgłos, ale... kwiaty! Choć ozdobnych roślin we Włoszech nie brakuje, to tutaj jest ich mnóstwo, dosłownie wszędzie, i są nad podziw bujne.

W Boże Ciało i w wigilię tego święta obchodzone jest **Infiorate** (nazwa

pochodzi od „il fiore” – czyli „kwiat”). Wówczas uliczki pokrywane są dywanami ułożonymi z dziesiątków tysięcy kwiatów. Ta piękna tradycja sięga 1. poł. XIX w. Ciekawe są obustronne dotyczące minimalnych długości i powierzchni tych kwiatowych arcydzieł. Więcej tajemnic można poznać, zwiedzając niewielkie, ale ciekawe muzeum poświęcone malowniczemu obyczajowi. Ponadto od kilkunastu lat organizowany jest miejski konkurs na najpiękniej ukwiecone balkony, okna czy otwory drzwiowe.

■ Spello

■ Trevi

Trevi

Miasto widowiskowo pnie się pod górę Serano – przepięknie prezentując się np. z autostrady – i uchodzi za jedną z najbardziej malowniczych miejscowości Umbrii. Z racji położenia jego uliczki malowniczo wiją się w górę, na sam szczyt, gdzie znajduje się główny plac miasta. Trevi otoczone jest dwoma pierścieniami murów obronnych: zewnętrzne są średniowieczne, natomiast wewnętrzne mają początki antyczne.

W mieście wznosi się wiele zabytkowych kościołów. Na uwagę zasługuje

romańska katedra św. Emiliania, która została poświęcona miejscowemu biskupowi. Niestety jej wnętrze w późniejszych wiekach przebudowano, dlatego utraciło pierwotne dekoracje. Znacznie ciekawszy zdaje się więc kościół Madonna delle Lacrime z dużymi średniowiecznymi freskami, w tym *Pokłonem Trzech Króli* autorstwa słynnego Perugina. Miłośnicy sztuki, zarówno gotyckiej, jak i antycznej, mogą zajrzeć do muzeum mieszczącego się w budynku obok zsekularyzowanego kościoła św. Franciszka.

travelbook

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Umbria, Marche, Abruzja

Umbria, Marche i Abruzja to kra-
iny w środkowych Włoszech,
w których z pewnością nie bra-
kuje atrakcji. Ta część słonecznej
Italii wciąż czeka na odkrycie.
Dzięki połączeniom lotniczym
z Polski do Perugii, Ankony
i Pescary poznawanie tych
regionów stało się łatwiejsze.
Cenne zabytki, urokliwe miej-
scowości, wspaniałe pejzaże,
dzika przyroda, a do tego plaże
nad Adriatykiem oraz pyszna
kuchnia – i pomysł na idealny
wyjazd gotowy!

Urokliwe **miasteczka i wioski**

Majestatyczne zamki i twierdze

Wspaniałe **romańskie świątynie**

Pamiętki **po Etruskach**

Intrygujące zwyczaje

ebook dostępny na:
ebookpoint

ISBN 978-83-289-1910-5

Cena: 39,90 zł

 Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• bezdroza.pl/promocje
Przewodniki najchętniej czytane:
• bezdroza.pl/bestsellery
Zamów informator podróżniczy:
• bezdroza.pl/newsletter

 Księgarnia internetowa:
bezdroza.pl

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion